

Èl nemis ëd tute le patrie a torna an sl'Europa

Tuta n'otra idéja dl'Europa

Le argumentassion ëd l'amis Sandron ant ël nùmer passà (ël contrapass ëd Fërvé) a son motobin seriose, e a vanterìa podejne dëscute an longh e an largh (e antrant che mi, Sandron, e tuti nojàutri ch'i scrivoma e vojàutri ch'i lese i dëscutoma d'Europa, dij nòsti sòld, ëd la globalissazion e 'd Monsù Berlusconi, i soma ëdcò an camin a mostré a tuti che lòn ch'i dovroma a l'é na lenga, ch'a chèrs e a viv ansema a noi.

E i lo foma senza pì gnanca ancòr zëss-ne. A la facia dla Region e 'dcò a la facia dij tanti piemontesista dle faule e dle poesie. Ma so-si a-i intra gnente).

Èl dëscors ëd la gabela, la "comission" che ël sistema bancari as fa paghé, a l'é vera, ma a-i intra pòch con l'Euro, ant ël sens che 'dco 'ncheuj, e bele con l'Euro, le banche as fan paghé 'l trasferiment dij nòsti sòld da 'n pais a l'autër ëd l'Union, e a son ëstajte rusà al rësguard pròpi da la Comission Europenga. A l'é pì na question ëd cartel (monopolistich) ëd le banche che 'd moneda unica. An fra Stat Unì e Canada a-i é motobin pì comersi che an fra ij pais europengh, ma gnun a-j pensa a fé na moneda unica. A l'é peuj franch vera, com'a dis Sandron, che ij Piemontëis, ch'a dovrìo bogé 'd pi che ij Roman (an essend ch'a vivo pì davzin a le frontere) a l'avran pì 'd vantagi da l'avèj na moneda unica con ij Fransëis. An definitiva, tuti a l'avran un vantagi. Ma antlora, përchè nen rivé a na moneda unica an tut ël mond? Ters: s'i capisso bin la teorìa

dle aree valutarie otimaj, gnun a l'ha mai dit che "la lira a andasia bin për ël sud 'd Italia rural [...] për ël nòrd-est rural e cit-andustrial [...] për ël nòrdovest". Èd sigur a lo dis nen un dij sò pì anportant esponent an Italia, ël Professor Colombatto ëd l'Università 'd Turin. Franch a l'incontrari: le monede nassionaj a j'ero e a son nen otimaj e a 'ndasio nen bin, e na moneda "pi-che-nassionala" ancora 'd meno. E a l'incontrari 'd lòn ch'a veulo fene chërde, avèj na moneda unica a veul nen dì fé n'area valutaria otimal.

E s'ël discors as fa politich e mie argumentassion a saran politiche (e stòriche): coma ch'a son pì politiche che econòmiche, a la bela fin, j'altre argumentassion ëd Sandron, antè ch'an parla ëd "nòsta Union" ëd l'avni coma 'd na "vera democassia federàl", con l'Euro ch'a deuv fene capi ch'i soma "tuti ant la midema barca" (a-i é sempe quaidun ch'a veul ficheme an s'na barca con chi ch'a dis chiel!), an manera ëd fé coma an America, antè che "spantié l'arzan dij contribuent a travers ël pais a l'é vnù antlora politicament aceptabil e j'institussion federaj a l'han avù 'l mandà dij sitadin ëd felo". Spantié nòst arzan a l'é n'otra manera 'd di "deje l'arzan an esperand che quaicòs an torna andarera". Nen n'idéja neuva, a vanta di. Se peuj i saroma nen tant convint a-j na fa gnente, tant l'arzan an lo pijo l'istess.

Èl problema a l'é che mi i chërdo nen che j'American (ò j'Italian) a l'abio "fasse" na moneda unica për fé tute le

bele ròbe ch'an dis Sandron, e con ël but ëd fé n'area valutaria otimal për fene sté tuti bin. La stòria an dis anvece che ij govern (american o italian o cinèis ch'a sio) a l'han anponù na moneda unica — ch'a fan lor, varda mach ël cas, e dont a l'han donca la possibilità 'd determiné 'l valor.

S'a fussa nen parèj as comprenderia nen bin com'é-la che la sircolassion d'altre monede fòra ëd cola ufissial (Lira o Euro ch'a sia) a l'é sempe proibìa, democràtich o pòch democràtich ch'a sia 'l pais. An avend ël monopòli ëd "bate moneda", në stat (ant ël sens ëd "la crica 'd coj ch'an comando", nen ant ël sens mistich ëd "comunità" o "sossietà") a peul "esternalisé" sò cost: a peul fé paghé ai sitadin j'eror ch'a fa chiel. An costa manera, jè stat a peulo "chèrse" andrinta (anvers la pòvra gent ch'a deuv viv-j, e 'l mèis passà i l'oma vist che lè stat a peul pijete na masnà, për sò bin, as capiss, s'a l'é "introversa") e fòra, an fasant ëd guere ch'a fa paghé ai sitadin.

Ma jè stat a l'han un gròss problema: s'a chèrso tròp e a fan tròpi eror, la gent a 'nca min-a a sèrché la manera 'd tramudé, o 'd fé tramudé ij sò sòld. L'atension ch'a l'ha l'Union Europenga anvers coj ch'a ciamo "paradis fiscal" an la dis longa. Adess, vardé mach: ij paradis fiscal a son tuti stat cit. E va a savèj përchè, jè stat pì cit a son coj antè che la gent a sta mej: jè Svizzer a son pì sgnor ëd j'Europengh, coj ch'a stan an col paisòt dròlo ch'as ciamo Lichtenstein a 'n n'han ëd pì

che jè Svizzer; ij Monegasch a podrìo fé la limòsna ai Fransëis e a San Marino a la chito pì nen ëd rije se ti it vade a dije ch'a j' convènrìa intré ant l'Italia. Parloma peuj nen d'Hong Kong: almen fin-a ch'a l'era na sità libera, jè "Hong-Kong-èis" a l'avio la blèssa d'un PIL a pr'un ëd 16.471 dòlar a l'ann. Ij Cinèis, ch'a son na frisa 'd pì ant un pais un pòch pì gròss, mach ëd 1.493. A veul dì gnanca ondes vire 'd meno. Përchè? Se l'integrassion econòmica e cola politica as van dapress, as capiss nen. Franch a l'incontrari, integrassion econòmica e integrassion politica a van nen ansema: në stat pì a l'é gròss e pì a peul fé na politica d'economia "sarà", an sèrcand ëd caté 'd meno da fòra. A l'é vera, coma ch'a dis Sandron, che ant l'Union as produv "squasi tut". E a l'é pròpi lòn ch'am fa por. An vardand a coma ch'a va l'Euro, e an pensand a la bona rassion ëd retòrica ch'a-j va sempe dapress a tuti ij dëscors an sl'Europa, i l'hai tèmna ch'as avzin-a ël temp antè ch'an ciamèran ëd "caté europengh" për nen giuté j'American e ël dòlar. Përchè caté europengh a l'ha un sens, caté italian ëd meno, caté piemontëis franch pòch, e caté mach la ròba ch'as fa a Sirié pròpi gnun.

E pì në stat a l'é gròss e spantià, meno a esisto d'altre stat ch'a peulo feje concorenza, e meno lè stat a l'avrà anteresse a robé 'd meno d'ant le sacòce dij sitadin. A l'é pì nen obligà a esse, an bon-a sostansa, un "paradis fiscal". A podrà esse lòn che tuti jè

stat a veulo esse: n'infern (fiscal e nen mach).

Na moneda unica? Pròpi an sti di s'ël fiorin olandèis a l'ha chità d'esiste. A-i na i-é ancor n'autër, an Europa, ëd fiorin: col ungherèis. Tuti e doi a pijo ël nòm, as capiss, dal fiorin "estòrich", col ch'as "batia" a Firense. Bernardo Davanzati (1529-1606) a scrivia: "Noi nel 1252 battemmo il fiorin dell'oro d'una dramma tutto fino, tanto piaciuto al mondo che ogn'uno poscia, volle fiorini battere e nominare". A l'era na moneda d'òr a 24 carat, che Dante a ciama "il maledetto fiore c'ha disviato le pecore e gli agni però che fatto ha lupo del pastore". A veul dì che tuti a lo vorìo, e a Monsù Dante, tròp anteletual, a jè smijava nen giust: ël fiorin a fasìa chèrse la "cupidigia" (ancheuj as diria ch'a l'era "n'investiment apetibil"). Èl sust dël dëscors a l'é che a-i era gnun dabzogn ëd na "Banca Sentral Fiorentin-a" për ampon-e an tuta Europa ël fiorin. Përchè antlora minca comun-a e prinsì d'Europa a batia soa moneda, ma mach ël mèrcà (la gent) a decidìa an che moneda "chèrde". L'Europa a esistia përche a-i ero senten-e 'd cit èstat divers e tuti a l'avio dabzogn ëd j'altre. La gent a bogiava e a portava an gir soe mèrcansie e soe idèje. A l'é nen un cas che 'l capitalism a sia nassù nen tant an "Europa", ma an dontré canton bin precis d'Europa: cola che ancheuj as ciamo Italia dël Nòrd (o Padania, se i veule) e an Almania, an sël Baltich, e peuj ant le Provinse Unie, che ancheuj i ciamoma Olanda. A j'ero tuti pòst con na caratteristica dròla: pròpi coma

'ncheuj Hong Kong e Singapor, antlora Chér, Alba, e Ast e senten-e d'altre paisòt e sità a j'ero indipendent fra 'd lor. S'i rasonoma con la testa d'ancheuj, an ven da pensé che bogesse pa mach an Piemont a doveissa esse 'n bel sagrin. Gnente d'autut: pì në stat a l'é cit e meno a peul "fé lè stat".

E, an essend ch'i scrivoma an piemontëis, i podrìo 'dcò gionteje che, varda mach, a l'é pròpi antlora ch'a nasso le lenghe moderne d'Europa. E a l'é antlora che a nass ël piemontëis. Ant ël 1321 la "Compania 'd San Giòrs" a scriv sò statuto, un dij prim document an piemontëis. A lo fa ant la libera sità 'd Chér. A lo faran pì nen sota ij Savòja e gnanca sota l'Italia. Tut sossì a esist pì nen, i soma d'acòrdi. A l'é un mond finì. An Piemont a l'han massalo ij Savòja, che peuj, ant l'eutsent, a l'avrio fait n'otra antegrassion, cola dl'Italia. E ant l'istess temp a l'ero 'ncamin a fé n'otra bela antegrassion an Almania. E da lì a pòch, i l'avrio avù le drolariè dël secol ch'a l'é giusta finì, ël secol dij maslé. Ma un mond liber a podrìa torna esiste. L'anportant a l'é decide che, pròpi a l'incontrari ëd lòn ch'a l'han mostrane, la diression a deuv nen esse cola 'd fé dè stat sempe pì gròss e integrà, ma d'èstat sempe pì cit.

Secession, sempe. E arcorde che coj ch'an comando a son sempe, coma ch'an dis Dante, "tiranni che dier nel sangue e nell'aver di piglio".

Mauro Tosco

(mauro.tosco@libero.it)

"ASCHERA" al Monteròsa

spression ëd l'amor virtuos ant ël deul.

Ma l'emossion granda as pasia ant ël dramàtich "concertà" ch'a sara 'l second at, con n'anprovist bolversman ëd la situassion: dòp ëd l'amor ël ghignon, la derision, le minasse.

Pi che brav ij bass Luca Banfo e Victor Garcya ant ël ròl dij congiurà Samuel e Tom. A sta mira dl'òpera i voroma fé na considerassion: la frase "sento l'orma di passi spietati..." a l'ha sempe cissà l'ironia e le rijade a tuta boca, e antlora is ciamoma com'èla che la maravigiosa frase "... ma se m'é forza perderti per sempre o LUCE mia..." a l'ha bela intuission dël midem libretista, a l'abia mai cissà gnun-e reassion. Verdi a savia pì che bin che la tipologia vocal dël bariton a l'é la pì natural, la meno esponù a le forsature tecniche e, ant ël pèrsonagi 'd Renato, a l'ha archincala 'd tuti ij sentiment: amicissia, amor, ghignon, vendeta.

Èl bariton Morissi Scarfeo a l'ha antèpretà 'l ròl dificol-

tos con gran dignità e passion, tant ant la romanza satia d'amicissia freiral për Ricard: "alla vita che t'arride...", che an "eri tu che macchiavi quell'anima", esplosion ëd ghignon për un tradiment mai ancapità, ma 'dcò aringret për ël passà.

Ant ël tormentà "o dolcezze perdute, o memorie..." ch'a ven-o apress a le anvetive detà dal ghignon, Verdi a l'ha, forse, vorsù andé ancor pì creus ant l'anima dël pèrsonagi con la perdita, senza perdon, dël cheur ëd soa fomna.

Pèrsonagi-ciav an cost dëscors as presenta la masca Ulrica che, belavans, a prediss la vrità. An col pòst sombr la musica a l'ha n'andura fantastica. L'invocassion al "re dell'abisso" a l'é precedù da 'n preludi, potenta intuission dël bel afros. La part a l'é fidà a na vos ëd mes-sopran-contralt che, ant l'antèpretassion ëd la brava Ilya Aramajo a l'ha fait arrive na figura sombra ch'a dev mai traversé 'l termo sutil fra 'l tragich e 'l bizar.

L'artista a l'era già stàita bin arcujù a Turin dël 1992 quand a l'avìa antèpretà la part d'Azucena ant ël "Trovatore".

Èl genio 'd Verdi a l'ha vorsù slegèri costa ciadeuvra dai sentiment tant fòrt con la briosa figura d'Oscar. La musica a esprim grassia birichin-a coma lè sfolé dj'ale d'un oslet pen-a surti dal ni. Èl ròl a l'é fidà a 'n sopran-linger o lirich-linger, coma la frèscia vos d'Enrica Maffeo, mossant paget divòt a sò padron e, belavans, causa nossenta dla tragedia.

Degn ëd completa aprovasion tuti j'altre artista ch'a l'han colaborà al sucess ëd lè spetacol: Devis Longo ant la part ëd Silvano, Rico Beano coma serv d'Amelia, antèpret ëd na frase musical tuta basà an s'na nòta sola, frase ch'a veul omogenità 'd son e ch'a fa spiché l'atension ëd Verdi për tuti ij particolar.

Su costa linia ij pì che brav magister dël còro e, nen ùltim, ij costum splendriant. N'arcòrd particolar a Gioann

Teraschi, për tanti ani tecnic-lus al teatro Monteròsa che, belavans, a-i é pì nen. Is socioma al sagrin, satù 'd grinor, esprimù, a nòm ëd tuti, da Massim Mariëtta ch'a l'ha vorsù sotlinié nen mach la professionalità, ma 'dcò la presensa costant e la generosa disponibilità dl'amis.

Èl magister Cognazzo, studios atent ëd la musica 'd Verdi ant la richèssa dla parti-

dura orchestral, a l'ha rendù emossionant, con sò pianofòrt mascheugn, la mondanità, ël creus dij sentiment e l'elegansa dl'òpera.

Ant ël preludi dl'achit, ëd na mincenta lingerèssa, ant ël duet d'amor, ant ël preludi ch'a preven "l'orrido campo", ant ël ritm ëd "mazarca", pasi e portador dël drama, che jè studios alman a l'han ciamà "minuet ëd la mòrt", as treuva

tut ël gust ëd l'autor, pòlid ëd scòrie, s-cionfant o dlicà, coma 'n giardin da le fioridure diferente, ma unie da l'armonia.

A Sergi Beano nòsta amirassion ëd sempe për la regia mzurà, l'anteligensa dle sèrnie, la generosità e 'l sacrificis che, nen sempe, a 'rzulto evident sot le lus dël palch-senich.

Rossana

"CONFRERIA DÈL LAMBEL" DONT IJ BUT A SON COJ